

## IN MEMORIAM

### PROF. HABIL. DR. ALGIRDAS ŠIDLAUSKAS (1924 01 31–2014 10 02)

2014 m. sausį Istorijos fakulteto darbuotojai pasveikino profesorių Algirdą Šidlauską su gražiu ir solidžiu 90 metų jubiliejumi. Praėjus po sukaktuvių devyniems mėnesiams, fakulteto bendruomenė palydėjo velionį amžinojo poilsio.

A. Šidlauskas gimė Plungėje, kaip kukliai rašė autobiografijoje, tarnautojų šeimoje. Jo tėvas Ignas Šidlauskas, tuo metu mokytojavęs Plungės žemės ūkio mokykloje, 1927 m. buvo pakviestas dirbti agronomu į Žemės ūkio rūmus Kaune. Vėliau jis tapo pirmuoju Marijampolės cukraus fabriko direktoriumi. 1943 m. A. Šidlauskas baigė Kauno berniukų gimnaziją „Aušra“ ir, trūkstant mokytojų, 1944 m. ėmė dirbti Telšių vidurinėje mokykloje.

Nuo 1948 m. susisaištė su istorija – ją pradėjo dėstyti Kalvarijų vidurinėje mokykloje. Siekdamas įgyti aukštąjį išsilavinimą, nuo 1953 m. rugsėjo studijavo istoriją tuometinio Vilniaus pedagoginio instituto (dabar Lietuvos edukologijos universitetas) neakivaizdiniame skyriuje. 1958 m. baigė studijas ir vidurinės mokyklos mokytojo karjerą. Kaip gabiam absolventui jam buvo pasiūlyta stoti į aspirantūrą (dabar doktorantūrą) Istorijos institute. Ten A. Šidlauskas pradėjo Lietuvos švietimo istorijos tyrėjo, mokslininko veiklą, kurios nenutraukė iki mirties. Baigęs aspirantūrą, 1961–1962 m. buvo paliktas dirbti jaunesniuoju moksliniu bendradarbiu Istorijos institute ir apgynė istorijos mokslų kandidato (dabar – istorijos daktaro) disertaciją „Švietimas Lietuvoje XVIII a.

paskutiniame ketvirtyje“. Pagal tuo metu galiojusią tvarką, disertaciją patvirtino Aukščiausioji atestacinė komisija, veikusi Maskvoje. 1962 m. gruodžio 26 d. Algirdui Šidlauskui buvo suteiktas istorijos kandidato mokslinis laipsnis.

Nuo 1962 m. rugsėjo 1 d. A. Šidlauskas pradėjo dirbti Vilniaus universitete, tuometinio Istorijos-Filologijos fakulteto TSRS istorijos katedroje – gavo vyresniojo dėstytojo pareigas. Nuo tada A. Šidlauskas susiejo savo, kaip mokslininko ir pedagogo, likimą su šiuo universitetu. Studentams skaitė kursus „TSRS istorija (kapitalizmo laikotarpis)“, „Istorinė geografija“, speckursą „19 a. 7–8 dešimtmečių revoliucinė narodninkystė Rusijoje“. Vėliau skaitė kitus fundamentalius kursus: „TSRS istorijos istoriografija (kapitalizmo laikotarpis)“, „Įvadas į specialybę“, „Istorijos dėstyimo metodika“. Vadovavo kursiniams ir diplominiams studentų darbams, studentų istorikų mokslinės draugijos veiklai, vedė seminarus. Duoklę atidavė ir jam specialybę suteikusiam Pedagoginiam institutui – jame dirbo dėstytoju valandininku 1964–1965 m., o 1966 m. buvo jo Gamtos-geografijos fakulteto istorijos ir geografijos specialybės studentų valstybinių egzaminų komisijos pirmininkas.

Aktyvi pedagoginė veikla buvo įvertinta ir jau po kelerių darbo metų, 1964 m. rugsėjo 1-ąją, žengė turėdamas docento pedagoginį laipsnį. Kas penkeri metai jis buvo peratestuojamas docento pareigoms. Jo kolegos – ilgameitis katedros vedėjas prof. Andrius Bendžius,

doc. Regina Krutulytė, doc. Romas Batūra, doc. Edvardas Gudavičius – visuomet tik gerai apibūdindavo A. Šidlausko pedagoginę ir mokslinę veiklą. Studentų prisiminimuose jis likdavo kaip reiklus ir griežtas dėstytojas, ypač gerai išmanantis dėstomą dalyką. Paskaitų metu buvo mėgstamas už originalų dėstymo būdą: skaitydamas paskaitas vaikščiojo po auditoriją, neskaitė iš lapų. Vėliau buvo sakęs, kad iš vakaro ruošdavosi paskaitoms, kelis kartus perskaitydavo reikiamą tekstą. A. Šidlauskas vadovavo Lidijos Šabajevaitės kandidato disertacijai, kurią ši sėkmingai apgynė.

Darbo Vilniaus universitete metais išsirutuliojo A. Šidlausko mokslinio darbo kryptis – švietimo, istorijos mokslo raidos ir Vilniaus universiteto istorijos tyrinėjimai. Pirmieji straipsniai skirti švietimo raidai: „Kova dėl gamtos mokslų įvedimo Lietuvos mokyklose XVIII a. pab.“ ar „Mokyklų reforma Lietuvoje XVIII a. pabaigoje“. Vėliau tematika keitėsi – A. Šidlauskas ėmėsi nagrinėti istorijos mokymo problemas: „Istorija Lietuvos jėzuitų mokyklose XVII a.“, „Istorijos vadovėliai Lietuvoje XVIII a. paskutiniame ketvirtyje“, „Lietuvos istorijos koncepcija senajame Vilniaus universitete“. Galiausiai vis daugiau dėmesio jo moksliniuose darbuose buvo skiriama Vilniaus universiteto istorijai: „Mokslas senajame Vilniaus universitete“, „Vilniaus universiteto įkūrimo istoriografija“. 1966 m. išleistoje „Vilniaus universiteto istorijoje“ A. Šidlauskas parašė skyrius „Lietuvos vyriausioji mokykla 1773–1803 m.“ ir „Vilniaus universitetas 1803–1831 metais“. Jis taip pat sudarė istorijos šaltinių rinkinį „Vilniaus akademijos vizitatorių memorialai ir vyresniųjų nutarimai“. Vilniaus universiteto įkūrimo 400-osioms metinėms paminėti buvo leidžiamas jo istorijos tritomis su vertimais į anglų ir rusų kalbas. Redaktorių kolegijos narys, atsa-

kingas už pirmąjį tomą, jo skyrių autorius taip pat buvo A. Šidlauskas.

Profesorius – vienas iš nedaugelio to meto istorikų, kurio straipsniai buvo publikuoti užsienio šalyse anglų ir lenkų kalbomis, skaitė pranešimus konferencijose Lenkijoje, Švedijoje, Anglijoje. Iš viso A. Šidlausko plunksnai priklauso apie 30 mokslinių publikacijų. Jo nuopelnai organizuojant Vilniaus universiteto 400 m. jubiliejų, iškovojant teisę tokį jubiliejų rengti sovietmečiu dar turės būti istorikų įvertinti.

1985–1987 m. A. Šidlauskas vadovavo tuometinei TSRS istorijos katedrai. Kruopščiai parengtą, solidžią daktaro disertaciją „Istorijos mokslas senajame Vilniaus universitete“ apgynė 1987 m. 1989 m. A. Šidlauskas buvo paskirtas profesoriumi.

Atkūrus Lietuvos valstybingumą, VU atgaivinant autonomiją, prof. A. Šidlauskas tapo naujos universiteto valdymo institucijos – Senato tikruoju nariu, prisidėjo prie VU atsinaujinimo, pokyčių, istorijos studijų pertvarkymo. Nors 1994 m. gruodžio 1 d. išėjo į pensiją, kartkartėmis užeidavo į Istorijos fakultetą, domėdavosi studijomis, tyrimais, istorikų publikacijomis, sakė, kad dar rašo atsiminimus. Minėdamas devyniasdešimtmetį, pats pasitiko atvykusiuosius sveikinti, pasigedo tuo metu jau sunkiai sirgusio Sigito Jegelevičiaus. Savo gyvenimo pokyčius nusakė humoristiškai, juokavo, klausinėjo apie buvusius kolegas.

Paskui žinia – mirė.

A. Šidlauskas buvo sujungęs tris istorikų bendruomenes: Edukologijos universiteto, kurį baigė, Istorijos instituto, kuriame pradėjo mokslininko karjerą, ir Vilniaus universiteto, kuriame dirbo 33 metus. Visuose darbų baruose liko svarus palikimas, o profesorius Algirdas Šidlauskas – visų kolegų ir buvusių studentų atmintyje.

2014 m. gruodžio 28 d.

*Algirdas Jakubčionis*